

Ivo Perić

Zavod za povijesne znanosti HAZU,
Dubrovnik, Lapadska obala 6

ULOGA ANTUNA DROPCA U JAVNOM ŽIVOTU DUBROVNIKA

U svom vremenu Antun Drobac bijaše veoma značajna ličnost u Dubrovniku. Njegov javni rad, nadahnjivan interesima Dubrovnika, kao i njegove zasluge, stječane tim radom, bili su veoma uvažavani i cijenjeni. To štovanje ostalo je i nakon Dropčeve smrti, o čemu svjedoče i zaključci dubrovačkog Općinskog vijeća: da se u kipara Rendića naruči izrada Dropčeve biste i da se jedna ulica nazove Dropčevim imenom¹. Svojom javnom aktivnošću i svojim djelatnim učincima Drobac se uvrstio u povijest svojega doba. Stoga se, u historiografskim radovima koji se bave tim dobom u Dubrovniku, spominje i Antun Drobac. Potrebno je da se o Antunu Dropcu piše i zasebno, cjelovitije (koliko to omogućuju dostupni izvori), te je, potican tom potrebom, i nastao ovaj napis.

1.

Antun Drobac je rođen 13. lipnja 1810. u Dubrovniku. (Njegov otac Rado došao se u Dubrovnik iz konavoskog sela Komaji. U Dubrovniku se 2. srpnja 1809. oženio Katom Radić. Bio je pomorac)². Osnovnu školu i gimnaziju Antun je pohađao u rodnom gradu. Studij farmacije završio je na sveučilištu u Padovi, na kojem su ne samo u to vrijeme, već i prije i poslije studirali mnogo mladići i iz hrvatskih krajeva³. Padova se za Dropčevih studentskih dana nalazila pod austrijskom vlašću, kao što se pod tom vlašću nalazio i Dropčev rodni Dubrovnik. Drobac je mogao uočiti i, dakako, uočavao je, kako se u Dubrovniku teško podnosi ta tudinska vlast, a to isto imao je priliku zapaziti i u Padovi, gdje su antiaustrijska raspoloženja snažno postojala. Videći kako Talijani u Padovi vole svoje domovinsko, talijansko tlo i kako ne vole Austriju kao okupatora dijela tog tla, mnogi su naši studenti razmišljali o tom saznanju i sa stajališta sličnih prilika u vlastitoj domovini. Padova

¹ Ta se bista danas čuva u Prirodoslovnom muzeju Biološkog zavoda u Dubrovniku, a ta se ulica nalazi u starom dijelu grada. Pišući o toj ulici, u sklopu svoga napisa o ulicama u Dubrovniku, Đino Sukno je 1884. zapisao: »ULICA DROPČEVA. Bila su dva brata, Luko i Antun. Mislim da je ulica dobila ime po Antunu Dropcu (1810–1882), ljekarniku . . . Bavio se i trgovinom. Bio je i prirodosnanac i skupio je veliku prirodopisnu zbirku . . . Možemo ga smatrati utemeljiteljem prirodoslovnog muzeja u Dubrovniku . . . Godine 1982. je bila stogodišnjica njegove smrti. Znadu li to naši muzealci? Što su učinili da se Antun Drobac ne zaboravi? Neka ovih par redaka bude Dropcu u spomen«. (Đino Sukno, Ulicama moga grada, Dubrovački horizonti br. 25, Zagreb 1985, 155).

² Te sam podatke dobio od mr. Nenada Vekarića, istraživača dubrovačke povijesne demografije, te mu za to i ovdje srdačno zahvaljujem.

³ Poblize o tome pisao je Mirko Dražen Grmek u svom članku »Hrvati i sveučilište u Padovi«, Ljetopis JAZU, knj. 62, Zagreb 1957.

je za njih, dakle, bila koliko visokoškolsko središte u kojem su stjecali osposobljenje za svoju buduću profesionalnu struku, toliko, na svoj način, i svakodnevna škola u kojoj se osvještavalo njihovo domoljublje i slobodoljublje. Osvještenost tim spoznajama i osjećajima bila je čvrsto ukorijenjena u misaonom i emotivnom biću Antuna Dropca, što je on dosljedno pokazivao tokom cijelog svog daljnjeg života.

Kad se Antun Drobac vratio u svoj Dubrovnik kao izučeni farmakolog (1832), u to su vrijeme u Dubrovniku postojale dvije ljekarne: jedna pri samostanu Male braće — vlasništvo tog franjevačkog samostana, i druga na Placi — vlasništvo Mata Šarića⁴. Mladi je Drobac, također na Placi (u blizini Sponze), otvorio 1832. svoju apoteku. Bila je to, dakle, treća apoteka u Dubrovniku. Kako je vlast zahtijevala od franjevaca da imaju u svojoj ljekarni izučenog (školovanog) ljekarnika, oni su poslali fra Ivana Evangelista Kuzmića na studij farmaceutike u Padovu i zamolili Antuna Dropca da do Kuzmićeva završetka studija rukovodi — uz određenu financijsku naknadu za to — i njihovom ljekarnom, što je Drobac prihvatio⁵. Kuzmić je, završivši studij, bio prvi školovanjem osposobljeni farmakolog iz reda Male braće u Dubrovniku. Uz agilno bavljenje farmakologijom iskazivao se on i na još nekim područjima svoga djelovanja, osobito kao prirodoslovac, te je s njim, kao stvaralački poduzetnom ličnošću, Antun Drobac »često dolazio u službene i privatne kontakte«⁶. Suradivao je Antun Drobac i s Robertom Visianijem, liječnikom, Šibenčaninom, koji se punom istraživačkom strašću bavio botanikom i na tom sektoru svoga rada postigao izuzetno značajne znanstvene uspjehe i veliku znanstvenu reputaciju.

Drobac je s naročitim interesom pratio Visianijevo izučavanje farmakoloških svojstava pojedinih biljaka, a i sam je izučavao ta svojstva, polazeći ponajprije od pučkih zapažanja, od kojih su se neka prenosila u dubrovačkoj okolici s generacije na generaciju i bila osnova ovdašnje pučke tradicijske medicine. Naročitu istraživačku pažnju — na temelju prethodnih pučkih zapažanja — posvetio je Drobac insekticidnom djelovanju buhača. On se uvjerio da *Pyrethrum cinerariaefolium* (buháč, osjenč) zaista ima moćan insekticidni učinak. Prašak koji se bavio tučenjem ili mljevenjem osušenih cvjetova buhača ulazio je — zalaganjem Dropca — u prodajnu mrežu i u tuzemstvu i u inozemstvu. Taj insekticid bivao je sve više tražen na tržištu. Antun Drobac je, kako je isticano, bio prvi stručni proizvođač tog insekticida i prvi trgovac, koji je tim proizvodom počeo osvajati tržišta u četvrtom desetljeću 19. stoljeća⁷. Buháč raste kao samonikla biljka. Ali, kako je potražnja za suhim buhačevim cvjetovima bila sve veća, prelazilo se postepeno i na uzgoj buhača. Prvi pokušaji i uspjesi u uzgoju buhača realizirani su u Čibači (u Župi Dubrovačkoj) sredinom petog desetljeća 19. stoljeća. Potom se takav uzgoj vršio u Starom Gradu (na Hvaru) i drugdje u Dalmaciji⁸. Krajem osmog desetljeća 19. stoljeća cijena jednog kilograma suhog buhačeva cvijeta bila je oko 2 fiorina. Samo u

⁴ U Dubrovniku su ljekarnu nazivali »spičarija«, a ljekarnika — »spičar«. Takav naziv uveden je od talijanske riječi »spezieria«, pod kojom se najprije podrazumijevala »drogheria« (prodavaonica kolonijalne robe), a potom i »farmacia« (ljekarna, apoteka).

⁵ Risto Jeremić — Jorjo Tadić, Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika, II, Beograd, 1939, 164.

⁶ Hrvoje Tartalja, Znameniti dubrovački ljekarnici, Spomenica 650-godišnjice Ljekarne Male braće u Dubrovniku, Zagreb 1968, 84.

⁷ Z. Devetak, Prilog historijatu proizvodnje buhača u Dalmaciji, Farmaceutski glasnik br. 6, Zagreb 1954, 297.

⁸ Isto, 298.

Župi Dubrovačkoj npr. u to se vrijeme dobivalo godišnje za taj proizvod do 100.000 fiorina⁹. Dropčevo otkriće insekticidnog djelovanja buhača donijelo je koristi mnogim stanovnicima Dalmacije. Ta je biljka — zahvaljujući, dakle, ponajprije Dropcu — »Dalmaciju pozlatila«¹⁰.

Budući da je prvi kao stručnjak utvrdio insekticidnu djelotvornost buhača, pretpostavlja se, da je Drobac prvi upoznao i Visianija s tom djelotvornošću. Visiani je, kao što se zna, bio prvi koji je znanstveno opisao buhač i taj opis uvrstio u svoje djelo »Flora Dalmatica« (1847). U tom opisu Visiani je ukazao na sva fitološka obilježja buhača, među kojima i na njegovu farmakološku vrijednost, a u vezi s tim i na njegovu gospodarsku iskoristivost.

Dalmatinski buhač, uzgajan radi dobivanja piretrina, nije, razumije se, mogao zadugo ostati proizvod samo Dalmacije. Takva ili slična vrsta buhača počela se sve više — radi piretrina — uzgajati i drugdje u svijetu, gdje god je mogao značajnije uspijevati, te se na tržištu, uslijed toga, javila koliko zasićenost, toliko i konkurencija, koja je obarala cijenu suhog buhačeva cvijeta¹¹.

Kao radin i sposoban ljekarnik Antun Drobac je stalno pratio razvoj svoje struke ne samo u Austrijskoj carevini (u sklopu koje se nalazila i Dalmacija), već i šire — u ostalom svijetu. Pored stručne literature, koju je znatiželjno pratio, isto tako znatiželjno je dolazio do stručnih informacija i na druge načine (preko reklamnih obavještenja o pojedinim inoviranim ili novim lijekovima, kroz prepisku s kolegama i sl.). Od samog početka primjene narkoze u kirurgiji on se zainteresirao za tu primjenu i tražio u njoj stvaralačku ulogu ljekarnika. Prva inhalacijska narkoza eterom izvedena je 16. X 1846. u Bostonu. Potkraj te godine počela se primjenjivati eter-anestezija u Engleskoj, a u siječnju 1847. u Francuskoj i u Njemačkoj. Već u ožujku 1847. izvršena je prva eter-anestezija i u Dalmaciji i to u zadarskoj bolnici¹². Suradujući s liječnicima u Dubrovniku, koji su također pokazivali želju da se i u ovdašnjoj bolnici započne s primjenom narkoze eterom pri kirurškim zahvatima, Antun Drobac je pokazao svoju punu spremnost da sudjeluje u tom poslu. Dok je liječnik dr Nikola Pinelli smislio i napravio odgovarajuću masku preko koje će se davati narkoza eterom, ljekarnik Antun Drobac je priredio eter za tu svrhu. Prva operacija uz primjenu eter-anestezije izvedena je u dubrovačkoj bolnici 14. travnja 1847.

O toj prvoj primjeni narkoze pri kirurškom zahvatu u Dubrovniku Drobac je izvjestio jednim svojim člankom pod naslovom »Slučaj neosjetljivosti na bol neovisno od eterskog sna«. Taj članak glasi ovako: »Ne bi mi nikada palo na um publicirati događaj koji se desio među nama kad ne bi autoritet Velpeaua¹³, skrupuloznog i nadarenog promatrača prirode, pomogao pred nepovjeljivima iako je baš u ovaj autoritet posumnjala pariška Akademija znanosti nakon što je Valpeau (. . .) iznio monstruožnu pojavu jednog svog učenika, koji je u eteriziranom stanju sa-

⁹ K. Kurajica, Buhač — Slovinac br. 32, Dubrovnik 1882, 510.

¹⁰ Slovinac br. 8/1882, 127.

¹¹ Ta konkurencija vladala je sve do našega doba, kad je, uslijed pronalaska raznih kemijskih preparata s djelotvornom insekticidnošću, uzgoj buhača potiskivan i napokon napušten. Najveći proizvođači buhača u svijetu bili su Kenija i Japan. (P. B., Buhač — Dubrovački vjesnik br. 1962/1988, 17).

¹² Ante Dreščić, Prve eter-narkoze u dalmatinskim bolnicama, Iz hrvatske medicinske prošlosti. Spomen-knjiga Zbora liječnika Hrvatske, Zagreb 1955, 257 — 260; Isti, Eter-narkoza i prva njezina primjena u zadarskoj bolnici, »Zadar. Zbornik«, Zagreb 1964, 655 — 658.

¹³ Alfred Armand Louis Marie Velpeau, francuski kirurg (1795 — 1865), autor prvog obimnog priručnika anatomije; imao veliki stručni ugled u svijetu.

mog sebe secirao ispreparirajući vlastite krvne sudove i živce. Ma da izolirani od znanstvenog svijeta, ipak nastojimo svim snagama iskoristiti sva korisna otkrića, kojima u naše vrijeme obiluju sve pozitivne znanosti. Iznosim slijedeći slučaj: NN, stara 24 godina, neudata, prijavila se prošloga mjeseca fizikusu dr. N. Pinelliju¹⁴ zbog jakih bolova u desnoj dojci. Utvrđena je diagnoza: scirrhus¹⁵, te joj je savjetovano, kao jedina terapija, odstranjenje dojke. Već duže vremena sazrijevao je nam dr Pinellia da primjeni novo otkriće, tj. eter za operaciju. Predložio je stoga bolesnici da se svojevrijedno podvrgne operaciji, uvjeravajući je da će operacija biti bezbolna. Puna povjerenja u svog liječnika, bolesnica se odlučila na operaciju, a ova se fiksira za 14. IV 1847. i odredi operater dr Frano Lopizić. Operaciju su asistirala i dva liječnika gradske bolnice, dr Šarić¹⁶ i Kaznačić¹⁷, dok je kao posmatrač prisustvovao i brat bolesnice. Dr Pinelli, zbog teške bolesti, nije bio prisutan pri operaciji. Na bolesnici je bio primjenjen aparat, konstruiran od samog Pinellija, kojega je on, prethodno, isprobao na samom sebi. Aparat se sastojao od jednog balona sa spužvom, a bio je snabdjeven i jednom cijevi s dva ventila. Premda je aparat bio precizno građen i dobro priljubljen uz lice, bolesnica, na veliko čuđenje svih prisutnih, nije ni poslije osam minuta pokazivala nikakvih znakova letargije. Narkotizer, prestrašen, nije htio dalje davati eter prije nego ispita senzibilitet bolesnice i našavši ga bešćutnim na razna provjeravanja odluči izvršiti operaciju. Ostranjena joj je čitava dojka. Čuđenje prisutnih bilo je veliko kod obnove Velpeauovog slučaja. Bolesnica je za čitavo vrijeme operacije bila vesela, šalila se s prisutnima i smijala našim primjedbama. Nakon operacije bolesnica je bila veoma dobro raspoložena i sada joj je dobro. Ovaj je slučaj jedan od najneobičnijih od pronalaska Jacksonovog¹⁸, a objavljujem ga kako liječnici ne bi imali iluzije na prirodno djelovanje etera te da ne bi primijenili eter u velikim dozama koje bi mogle biti štetne pa čak i fatalne za bolesnike. Kad se primjenom ovog korisnog otkrića ponekad pojave i fatalni slučajevi, to je uzrok nama još nedovoljno poznatog djelovanja etera. Postoje svi znakovi sigurnosti da će metoda u kratko vrijeme biti neškodljiva i sigurnija kad bude još dublje ispitana i promotrena. Nadamo se da ćemo još u našim danima vidjeti ostvarenje prognoze Valpeaua koji kaže da je eterizacija *une découverte capitale et destinée à un immense avenir*¹⁹.

Udovoljavajući svojoj znatiželji Drobac se bavio i dagerotipijom, i to vrlo uspješno. Neki su od njega i naučili taj posao. Postoji mišljenje — s obzirom da se Drobac počeo baviti dagerotipijom još krajem četvrtog desetljeća 19. stoljeća — da je on, kao takav, bio »prvi hrvatski fotograf uopće«²⁰. Koliko se Drobac dugo bavio

¹⁴ Niko Pinelli, liječnik, rodом Zadraniн. Iz obitelji Pinelli poteklo je nekoliko liječnika.

¹⁵ Scirrhus — onodobni i već dugo zastarjeli naziv za jednu vrstu raka s mnogo vezivnog tkiva.

¹⁶ Vlaho Šarić, liječnik. Vodio je brigu i o zdravlju nadvojvode Maksimilijana dok je ovaj sa svojom suprugom i pratnjom boravio na Lokrumu. Lokrum je bio Maksimilijanovo vlasništvo. (Vlahov otac Mato, kao i Vlahova braća Miho i Rafo bili su ljekarnici).

¹⁷ Ivan August Kaznačić (Dubrovnik, 1817 — 1883), liječnik. U posljednja dva desetljeća svoga života bio na dužnosti ravnatelja dubrovačke bolnice. Sudjelovao je veoma aktivno i u kulturnom životu Dalmacije. Uređivao je »Zoru dalmatinsku« (1845) i list »L'avvenire« (1848 — 1849). Pisao je pjesme i razne članke. Iskazao se i kao prevodilac s talijanskog i kao antologičar.

¹⁸ Odnosi se na pronalazak anestetičkog djelovanja etera. To djelovanje otkrio je američki kemičar Charles Thomas Jackson (1805 — 1880).

¹⁹ A. Drobaz, Caso d'insensibilità al dolore indipendente dal letargo nell'uso dell'etere, La Gazzetta di Zara, no 34/1847, p. 125.

²⁰ Abdulah Seferović, Dubrovnik — kolijevka fotografije u Hrvatskoj, Slobodna Dalmacija br. 13.446, Split 1 — 3. V. 1988, 13.

dagerotipijom — to nismo uspjeli utvrditi. Znamo da se od petog desetljeća 19. stoljeća javljaju i u Dubrovniku putujući dagerotipisti, isključivo stranci. U Dropčevu životu dagerotipija je, dakako, bila uzgredna aktivnost. Ljekarnički rad najviše je trošio njegove snage. Kao ljekarnik djelovao je on zajedno sa svojim bratom Lukom, također ljekarnikom. Luko je bio dvije godine mlađi od njega (rođen je 17. VIII 1812)²¹. Njihova zajednička ljekarna — budući da je talijanski u ono doba bio službeni jezik u Dalmaciji — zvala se na talijanskom: »Farmacia fratelli Drobac« (»Ljekarna braće Drobac«).

2.

Kao poslovan čovjek Antun Drobac je u Dubrovniku uživao doličan ugled. Razumljivo je stoga što je on u petom desetljeću 19. stoljeća — za načelnštva Nika Pozze (Pucića) — bio imenovan za člana dubrovačkog Općinskog vijeća. To je vijeće, u sklopu svojih upravnih aktivnosti, naročito bilo aktivno u burnoj 1848. godini. Ono je tada odobrilo i organiziranje Narodne garde. Narodna garda je — kao legalna institucija — imala zadatak da štiti javni red i mir, što je, s klasnog stajališta, naročito odgovalaralo i plemićima i građanima koji su posjedovali imetak. Za njih je čuvanje javnog poretka značilo, između ostalog, čuvanje i vlastitog imetka, osobnih klasnih interesa. Dubrovačka Narodna garda, formirana na dobrovoljnoj osnovi, imala je četiri kumpanije sa sveukupno 324 gardista. Svaka se kumpanija sastojala od četiri plutona. Štab kumpanije sačinjavali su: 1 kapetan, 1 primotente, 1 tenente, 1 podoficir i 2 srzenta. U svakom plutonu djelovala su 3 kaplara²². Antun Drobac bio je vojnik u četvrtom plutonu prve kumpanije, a brat mu Luko bio je primotente u toj kumpaniji²³.

Poslovni uspjesi Antuna Dropca kao ljekarnike bivali su sve veći. Lijekove u njegovoj apoteci kupovali su ne samo stanovnici Dubrovnika i okolice dubrovačke, već i Hercegovci koji su zbog raznoraznih poslova dolazili u Dubrovnik. U njegovoj apoteci kupovani su lijekovi i za brodske apoteke. A brodova je bilo sve više, osobito krajem petog i početkom šestog desetljeća 19. stoljeća, jer su na taj rast utjecale potrebe tadašnjeg pomorskog prometa, naročito u velikoj obalnoj i u dugoj plovidbi. Puna uposlenost brodova posebno je došla do izražaja u vrijeme Krimskog rata (1853 — 1856)²⁴. Kako su brodovlasnici uslijed te pomorsko-prometne živosti ostvarivali velike zarade i Antun Drobac je, potaknut tom činjenicom, počeo ulagati svoj novac u kupnju broskog suvlasništva. Od 1854. on je suvlasnik broda »Maresciallo barone Gerliczy«. Bio je to brigantin duge plovidbe, izgrađen 1850. u Gružu, nosivosti 301 t, s 12 članova posade. Antun Drobac i Mato Lupi (zvani Vukiša) bili su jedini i potpuno ravnopravni suvlasnici tog broda — imali su, dakle, svaki po 12 karata²⁵.

Godine 1856. isti suvlasnici, brodovlasnici (Antun Drobac i Mato Lupi, zvani Vukiša) nabavili su drugi, novi brod duge plovidbe nazvan »Rado«. Bio je to bark sa 14 članova posade, nosivosti 464 t, izgrađen te, 1856. godine u Gružu. I u tom

²¹ V. bilj. 2, isto.

²² Frano Kulišić, Iz godine 1848. u Dubrovnik. Preštampano iz »Dubrovnika« nakladom pisca, Dubrovnik 1908, 14.

²³ Isto, 19 i 21.

²⁴ Ivo Perić, Dubrovačko pomorstvo u 19. i 20. stoljeću, Zagreb 1984, 55.

²⁵ Annuario marittimo per l'anno 1854, Trieste 1854, 128.

brodu imali su jednako suvlasništvo — svaki po 12 karata²⁶. Navodimo usput da su u to vrijeme, s obzirom na porasli interes za kupnju brodova, bila veoma zaposlena i gruška brodogradilišta. Na tim brodogradilištima izgrađena su npr. u 1956, pored navedenog barka »Rado«, još tri velika broda: brikovi »Mi« i »Soko«, te bark »Epidauro«. Ta četiri novoizgrađena broda duge plovidbe imala su ukupno 1.741 t nosivosti²⁷.

Bark »Rado« dobio je ime po imenu pokojnog Dropčeva starijeg sina Rada (Corrada). Rado je »učio u Padovi« i za to vrijeme »utopio se u rijeci Minciu, u koju bješe skočio da je prepliva i da se s onu stranu vode pridruži Garibaldijevim dobrovoljcima«^{28,29}. Navodeći to Bersa je saopćio da su Dropca potresale i ostale smrti njegove već poodrasle djece (»dviye mu lijepe kćeri u naponu mladosti odnese suha bolest«)³⁰. Oženjen 10. X 1843. Marijom Marinom Borian, Dubrovkinjom, Drobac je u tom braku imao ukupno osmoro djece — tri kćeri i 5 sinova, rođenih između 1844. i 1859. Dva su mu sina umrla još sasvim mala djeca: jedan u prvjoj, drugi u drugoj godini života (1849. i 1851)³¹.

Sigurno je da su ta umiranja vlastite djece teško pogadala Antuna Dropca kao oca i čovjeka. Drobac je svoju tugu — kao što ističe i Bersa — ublažavao jedino neprekidnim radom. Radio je svakodnevno i mnogo, ponajviše kao ljekarnik. Uzgred je vršio i niz drugih poslova, među kojima naročito kao općinski vijećnik i kao funkcionar u Trgovačko-obrtničkoj komori. Dubrovačka Trgovačko-obrtnička komora postoji još od vremena francuske uprave (osnovana je 1808). Ona je nastavila s djelovanjem i za austrijske vladavine. O tim komorama u Austrijskoj carevini bio je 18. ožujka 1850. donesen poseban zakon. Na osnovi tog zakona dalmatinsko je Namjesništvo, 3. II 1851. bilo odredilo da u Dalmaciji djeluju tri trgovačko-obrtničke komore: u Zadru (za zadarsko i šibensko okružje), u Splitu (za splitsko okružje) i u Dubrovniku (za dubrovačko i kotorsko okružje). Prema toj odredbi u upravnom vijeću dubrovačke Trgovačko-obrtničke komore trebalo je biti 10 članova (6 iz dubrovačkog i 4 iz kotorskog okružja) kao i 5 njihovih zamjenika (3 iz dubrovačkog i 2 iz kotorskog okružja). Među desetoricom vijećnika morao je biti makar 1 brodovlasnik i makar 1 pomorski kapetan. Prvi izbori za vijećnike i zamjenike vijećnika dubrovačke Trgovačko-obrtničke komore na temelju navedenog zakona, odnosno navedene odredbe, održani su 29. XII 1851. U izbornom povjereništvu za taj izbor nalazio se i Antun Drobac. On je tada bio izabran za zamjenika vijećnika³², i to iz kruga brodovlasnikâ. Otada pa sve do svoje smrti neprekidno je sudjelovao u radu upravnog vijeća te komore.

Nakon uspostavljanja ustavnosti 1860/61, kad je i u Dubrovniku zaživjela politička aktivnost, kada su se ljudi počeli svrstavati u političke stranke, Antun Drobac nije ni želio ni mogao ostati izvan tih zbivanja. Dok su jedni zagovarali prava hrvatskoga jezika i potrebu sjedinjenja Dalmacije s banskom Hrvatskom (narod-

²⁶ Annuario marittimo per l'ano 1857, Trieste 1857, 178.

²⁷ Isto, 218.

²⁸ Josip Bersa, Dubrovačke slike i prilike (1800–1880), Zagreb 1941, 288.

²⁹ Nije lako provjeriti utemeljenost tog Bersina navoda. Taj bi navod mogao biti uvjerljiv da se Rado npr. nalazio u studentskoj životnoj dobi. Ali, kad je Rado umro (nastradao) bio je premlad za odluku da se pridruži Garibaldijevim dobrovoljcima. Rado je, naime, rođen 19. I. 1846. (v. bilj. 2, isto).

³⁰ J. Bersa, n. d., 288.

³¹ V. bilj. 2, isto.

³² Josip Onyszkiewicz, Stota obljetnica Trgovačko-obrtničke komore u Dubrovniku, Dubrovnik 1908, 27 i 31.

njaci, pristaše Narodne stranke), drugi su zagovarali zadržavanje talijanskog kao službenog jezika i daljnju zasebnost Dalmacije (autonomaši, pristaše Autonomaske stranke). Stranačka podijeljenost odmah se osjetila i u upravnom vijeću dubrovačke Trgovačke-obrtničke komore. Od dva najutjecajnija čovjeka u tom vijeću jedan je pripadao Autonomasnoj stranci (Luigi Serragli), a drugi Narodnoj stranci (Antun Drobac). Podsjećajući u svojim uspominama na Antuna Dropca i ističući njegovu pripadnost Narodnoj stranci, Pero Čingrija je zapisao da Drobac nije mogao biti »talijanaš«, autonomaš, »jer bistra pamet govorila mu je da je talijanstvo u Dubrovniku ludost«³³.

Budući da je — po izbornom redu za Dalmatinski sabor — dubrovačka Trgovačko-obrtnička komora birala jednog svog zastupnika u tom saboru kao najvišem zastupničkom tijelu pokrajinske autonomije, na prvim sabskim izborima (1861) izabran je autonomaš i to tadašnji predsjednik komore, Luigi Serragli³⁴. Drobac, kao zamjenik vijećnika, nije sudjelovao u tom izboru. Sudjelovao je, međutim, u izboru za dvojicu dubrovačkih zastupnika u kuriji veleposrednika u kojoj su obojica izabrani iz redova Narodne stranke: Miho Klaić i Marin Đorđić³⁵. Izborno pravo u toj veleposredničkoj kuriji imali su poreski obveznici koji su plaćali 100 i više fiorina godišnjeg poreza. Drobac je bio veleposrednik³⁶.

Priz izboru novog predsjednika Trgovačko-obrtničke komore za dubrovačko i kotorsko okružje (1862) prevagu su imali narodnjaci i oni su izabrali Antuna Dropca³⁷. Kao čovjek Drobac je bio trezven i umjeren. Takav je bio i u svom političkom ispoljavanju. Uvijek je isticao da treba raditi za dobro svoga grada, svoje općine, svoje domovine. I dokazivao je to svojim radom. U skladu s tim načelom djelovao je i kao općinski prisjednik u vrijeme kad su u općinskom vijeću dubrovačke općine imali prevagu autonomaši i kad je, u tom razdoblju, općinski načelnik bio Vice Vuletić, autonomaš. Kad su 1869. na općinskim izborima pobijedili narodnjaci, novim općinskim načelnikom postao je Rafo Pucić, a prvi prisjednik (donačelnik, zamjenik načelnika) postao je Antun Drobac³⁸. Sudjelovao je Drobac i u drugim tijelima u koje je bio biran, kao npr. u upravnom vijeću Javne dobrotvornosti, u upravnom vijeću Blagog djela (Opera Pia), u Kotarskom školskom vijeću i dr.

Kao posjednik novčanog kapitala Drobac je taj svoj kapital ponajviše ulagao u brodarstvo. Razumljivo je stoga što ga susrećemo i među osnivačima Dubrovačkog pomorskog društva (1869). Od prve emisije dionica tog dioničkog društva on je kupio 12,5 dionica, a od druge emisije dionica kupio je 2,5 dionice. Posjedovao je, dakle, ukupno 15 dionica u tom društvu³⁹. To je društvo dalo izgraditi 13 velikih brodova, jedrenjaka, od kojih su po tipu bili: 11 barkovi, 1 nava i 1 brik-škuna sa sveukupnom nosivošću 9.466 t. Ti su se brodovi zvali »Prvi Dubrovački«, »Drugi Dubrovački«, »Treći Dubrovački« i sve tako dalje do »Dvanaesti Dubrovački«, a trinaesti je nazvan »Petka«. Bilo je to zadnje pouzdanje u velike jedrenjake. Ali, u poslovnoj (plovidbenoj) utakmici sa sve brojnijim parobrodima jedrenjaci su morali uzmicati, nestajati i nestati. Desilo se tako i sa tim velikim jedrenjacima Dubro-

³³ Rade Petrović, Nacionalno pitanje u Dalmaciji u XIX stoljeću, Sarajevo 1968, 145 (u bilj. 45).

³⁴ Ivo Perić, Dalmatinski sabor 1861–1912 (1918), Zadar 1978, 215.

³⁵ Isto, 215.

³⁶ Glasnik dalmatinski br. 23, Zadar 1861 (»Dodatak br. 23 Glasnika dalmatinskog«), 2.

³⁷ J. Onyszkiewicz, n. d., 65.

³⁸ Općinsko vijeće imalo je 36 vijećnika. Ono je biralo načelnika i 6 prisjednika koji su zajedno činili općinsku upravu. Općinska uprava je bila izvršni organ općinskog vijeća.

³⁹ I. Perić, n. d. (24), 96 i 98.

vačkog pomorskog društva. Početkom 1881. odlučeno je da se ovo društvo postupno likvidira. Na skupštini dioničara 21. rujna 1881. prihvaćena je osnova za rastup tog društva i izabran likvidacijski odbor od devet članova, među kojima se nalazio i Antun Drobac⁴⁰. Svi dioničari, razmjerno svom dioničkom ulogu, snosili su gubitke koji su nastali nužnošću likvidacije društva. Te gubitke podnio je i Antun Drobac i to u velikoj mjeri, jer je i njegov dionički ulog bio velik. Kad su poslovni ljudi u Dubrovniku počeli prikupljati novac za kupnju prvog dubrovačkog parobroda (1879) među njima se, dakako, našao i Antun Drobac. U tom prvom dubrovačkom parobrodu, kupljenom 1880. i nazvanom »Dubrovnik«, Drobac je bio zastupljen suvlasničkim udjelom od 0,5 karata⁴¹.

Djelujući u općinskoj upravi i ranije za autonomaške prevlasti (do 1869) i kasnije za narodnjačke većine (od 1869), Antun Drobac je, s obzirom na njegovu struku, obično bio zadužen za rad općinskog zdravstvenog povjerenstva. To je povjerenstvo moralo gajiti stalnu budnost u pogledu potrebe suzbijanja eventualnih epidemija te organizirati nadzor nad čistoćom (zdravstvenom ispravnošću) pitkih voda i prehrambenih namirnica u prodaji. Ostalo je zapamćeno Dropčevu mobilno i uspješno djelovanje za pojave »kratelja« (kolere) u Župi Dubrovačkoj i u Dubrovniku (1867)⁴², o čemu s priznanjem govori i književnik Mato Vodopić u svom dnevniku⁴³. Zauzimao se Antun Drobac i za što plodniji rad dubrovačke Trgovačko-obrtničke komore koje je bio dugogodišnji predsjednik, od 1862–1871. i od 1879. pa do kraja života⁴⁴.

3.

Posebno veliku zaslugu imao je Antun Drobac za osnivanje i usmjerenje razvoja dubrovačkog prirodoslovnog muzeja. Još za svojih studentskih dana počeo je on prikupljati razne primjerke biljaka. Tu kolekcionarsku sklonost nastavio je osobito kasnije, kad je postao ljekarnik. Otada nije prikupljao samo rijetke biljke, već je prikupljao i školjke, kristale, rude, pa zatim i ribe, zmije, kao i razne predmete kulturno-povijesnog značenja⁴⁵. Znajući za tu njegovu kolekcionarsku opsesiju donosili su mu takve stvari i kupci lijekova u njegovoj ljekarni (građani, seljaci, pomorci), a i on ih je sam poticao da mu takve stvari donose na poklon ili za prodaju.

Dropčeva kolekcionarska aktivnost naročito se intenzivirala od 1850. godine. U toj godini je četvrti razred dubrovačke glavne škole — zvane još i viša osnovna škola (scuola elementare maggiore)⁴⁶ — bio »preustrojen u dvorazrednu nižu realku« za izobraženje obrtničko-trgovačkog stališa⁴⁷, a postojala je nada i potreba da se u ovom gradu osnuje i viša realka. Općini je bilo stavljeno na znanje da bi se ona, koja se najviše i zalagala za osnutak te škole, »morala pobrinuti, uz ostalo, i za prirodopisni i fizički kabinet«, te Drobac, kao općinski prisjednik, živo zaintere-

⁴⁰ Isto, 106.

⁴¹ Annuario marittimo per l'anno 1892, Trieste 1892, 45.

⁴² Hrvoje Tartalja, Djelo ljekarnika i prirodoslovaca Dubrovnika, č. »Dubrovnik« br. 3–4/1975, 40.

⁴³ Mato Kapović, O Tužnoj Jeli, č. »Dubrovnik« br. 1–2/1981, 88.

⁴⁴ J. Onyszkiewicz, n. d., 65.

⁴⁵ G, Tartalja, n. d. (42), 39.

⁴⁶ Ivo Perić, Dubrovačko školstvo od pada Republike do 1918. godine, Anali Historijskog odjela Centra za znanstveni rad JAZU u Dubrovniku br. 15–16/1978, 358–359.

⁴⁷ Vicko Adamović, Gragja za istoriju dubrovačke pedagogije, II, Zagreb, 1892, 63.

siran za interese svoga grada, odluči da toj školi, kad se otvori, pokloni svoje prirodoslovne predmete. A da bi tih predmeta bilo što više, on otada sa još više mara »stade da umnožava svoju privatnu zbirku«⁴⁸. Do osnutka više realke u Dubrovniku nije došlo. I postojeća »niža realka« nastala je 1872. — bila je pretopljena u tada osnovanu građansku školu⁴⁹.

Kako je stalno rastao broj predmeta Dropčeve prirodoslovne zbirke više nije bilo mjesta za rast te zbirke u Dropčevoj kući. Stoga je on 1868, uz podršku Trgovačko-obrtničke komore, udomio tu zbirku u samostanu dominikanaca. Toj zbirci, nazvanoj Kabinet prirodopisa, pridruženi su tada i neki prirodoslovno-muzejski predmeti koje je bila nabavila Trgovačko-obrtnička komora. Drobac je s ponosom dovodio svoje znance i druge znatizeljnike da razgledaju sadržaj tog Kabineta prirodopisa. Josip Bersa, čiji je otac bio u prijateljskim odnosima s Dropcem, ovako je iznio svoje sjećanje na te posjete Kabinetu prirodopisa: »Više me puta dobri gospodar vodio da mi pokaže veliko blago, što ga je nakupio. U nekim prostorijama bili su unaokolo ponamješteni ormari i ormarići, »burali«, stolovi, police, a sve puno puncato svakojakih životinja, ptica, riba, školjaka, ruda; oveći predmeti visjeli su o stropu; krokodil razvaljenih čeljusti bečio se ispod jednog stola; zmiurine u alkoholu plazile su šiljasti jezičak; kristali svake boje svjetljahu se kao plamičci u tamnim ormarima. Jedva smo se mogli kretati u tom koje nadjevenom koje osušenom mnoštvu. Koliko me je puta gospodar Antun obradovao, darovavši mi za moj skromni domaći muzej koju veliku prekomorsku školjku!«⁵⁰

Budući da je i taj prostor u samostanu dominikanaca postao tijesan i neprikladan za Kabinet prirodopisa, Drobac je odlučio da ga daruje općini s tim da općina odredi odgovarajući prostor u kojem bi postojeći Kabinet bio pretvoren u stalni muzej. O tome je 22. XII 1871. raspravljano na sjednici Općinskog vijeća nakon što je općinski načelnik Rafo Pucić informirao vijećnike o Dropčevoj odluci i želji. Vijeće je na kraju rasprave zaključilo da se za Kabinet prirodopisa dodijeli velika dvorana u općinskoj palači, te da se ovlasti općinska uprava da se dogovori s Antunom Dropcem i Trgovačko-obrtničkom komorom o »načinu prenosa i oživotvorenja domaćeg muzeja«. Pored toga, vijeće je izrazilo zahvalnost Antunu Dropcu, tvorcu Kabineta prirodopisa, koji je, uporno formirajući taj Kabinet, radio »za domaće dobro«⁵¹. Tako je Kabinet prirodopisa postao općinska ustanova. On je 1872. premješten u općinsku palaču i kao općinska institucija nazvan je Domorodnim muzejem. U njegovoj upravi bili su Antun Drobac kao doživotni predsjednik, te po jedan predstavnik Općine i Trgovačko-obrtničke komore. Komora je sudjelovala u stalnom sufinanciranju muzeja. Financijski izdaci muzeja za razne potrebe, pogotovo u vrijeme njegova početnog uređenja, bili su znatni. Prema zaključnom računu muzeja, koji je bio odobren od Općinskog vijeća 23. X 1874, muzej je u dvogodišnjem razdoblju od 31. I 1872. do 31. XII 1873. potrošio 4.090 fiorina, od čega je 866,2 fiorina prikazano kao dug⁵².

⁴⁸ J. Bersa, n. d., 288.

⁴⁹ V. Adamović, n. d., 84.

⁵⁰ J. Bersa, n. d., 288.

⁵¹ Historijski arhiv Dubrovnik (dalje: HAD), Zapisnici sjednica Općinskog vijeća 1869–1875, I, 568–571.

⁵² HAD, Zapisnici... (51), 896. — O dubrovačkom prirodoslovnom muzeju opširno se govori u članku Frana Kršinića objavljenom u knjizi »Otok Lokrum«, Zagreb 1989, str. 311–328.

Drobac je posvećivao veliku pažnju Domorodnom muzeju. Prikupljeni predmeti su brižno sređivani i čuvani. U muzej su i dalje, uz prirodoslovne predmete, dospjevali i drugi predmeti. O Antunu Dropcu, vrsnom ljekarniku, rodoljubu, poduzetnom poslovnom čovjeku i izvan njegove ljekarničke struke, širio se glas i kao o vrsnom muzealcu. Među darovateljima novih predmeta namijenjenih dubrovačkom Domorodnom muzeju nalazio se i crnogorski knez Nikola. On je početkom 1882. poklonio ovom muzeju tri trofeja iz bitke na Grahovu 1858⁵³.

Za sve što je bilo u interesu Dubrovnikana Antun Drobac je pokazivao velik interes. Kao takav podržavao je on i težnje da Dubrovnik dobije željeznički spoj sa zaledem. Općinsko vijeće je 20. XII 1879. izabralo i poseban odbor od 17 članova koji se trebao zauzimati za ostvarenje tog željezničkog spoja. U tom odboru nalazio se i Antun Drobac⁵⁴. Marljiv i uporan u radu, Drobac je te vrline iskazivao do kraja života. Umro je u Dubrovniku nakon kraće bolesti — 8. ožujka 1882. U jednom članku objavljenom u povodu Dropčeve smrti pisalo je između ostalog slijedeće: »Nije žive duše u Dubrovniku ostalo, koja čujuć puste glase, nije rekla: »Grehota«. I to je najbolji dokaz da je njegov život bio po Dubrovnik dragocjen. I baš je tako . . . Vazda je budio nad srećom svoje porodice i sjajem svoga grada«⁵⁵. Od epigrafa, sastavljenih po ondašnjim običajima u čast istaknutog i zaslužnog pokojnika, citiramo ovaj: »Antun Drobac — Dubrovčanin — vitez reda Frana Josipa — dika ljekarnici — građanima ponos — gradski štit u nemoćima — pameću i razboritošću izvrstan savjetnik u školskim i dobrotvornim poslima — stvoritelj dubrovačkog muzeja — Narodnoj stranci vjeran borac — lijecima svakomu utješitelj, sebi ne pomogne, te ga nesmiljena kosa u 72. godini čemernog života pretrgne — Dubrovnik blagodarani zahvali mu više puta s častima u općini i trgovačkom zboru, a sjajnim pogrebom položi ga na 10. marta 1882. u rodnu zemlju, koju ganuto moli da mu bude laka dokle god mu uspomena ovdje živi, za vijeke«⁵⁶.

Kako je smrću Antuna Dropca ostalo upražnjeno mjesto općinskog prisjednika, Općinsko vijeće je 17. travnja 1882. popunilo to mjesto izborom Dropčeva sina Rikarda, po struci i radu također ljekarnika⁵⁷. Komentirajući taj izbor, dubrovački časopis »Slovinac« je naglašavao: »I pravo je!«⁵⁸ Općinsko je vijeće 20. lipnja 1882, štjući Antuna Dropca kao zaslužnog građanina, zaključilo da se naruči izrada Dropčeve biste od mramora i da se ista postavi »u domaćem muzeju«. Kipar Ivan Rendić, zamoljen da tu izradu realizira, ispostavio je dvije ponude: za bistu od kararskog mramora tražio je 550 fiorina, a za bistu od bronce tražio je 600 fiorina. Vijeće se 12. studenog 1884. odlučilo za narudžbu Dropčeve biste od bronce⁵⁹. Rendić je tu bistu izradio 1885. u Trstu i iste je godine isporučio naručiocu.

Uloga Antuna Dropca u javnom životu Dubrovnikana — kako je vidljivo iz svega što je u ovom napisu rečeno — bila je zaista markantna. Bio je on uvaženi ljekarnik, poduzetni trgovac, zapaženi brodovlasnik, istaknuti općinski funkcionar, sudjelatnik u mnogim odborima koji su se zalagali za opći interes, kolekcionar i muzealac, politički aktivist i rodoljub. Bitno je doprinio unapređivanju zdravstva, gospodarstva i kulture u dubrovačkoj sredini. Tim doprinosima stekao je značajne i trajne zasluge.

⁵³ Slovinac br. 4/1882, 63.

⁵⁴ HAD, Zapisnici sjednica Općinskog vijeća (1876–1886), I, 254.

⁵⁵ Slovinac br. 8/1882, 127.

⁵⁶ Isto, 127.

⁵⁷ HAD, Zapisnici sjednica Općinskog vijeća (1876–1886), II, 307.

⁵⁸ Slovinac br. 12/1882, 191.

⁵⁹ V. bilj. 57, isto, 452–453.

Ivo Perić

ANTUN DROBAC IN THE PUBLIC LIFE OF DUBROVNIK

Summary

Antun Drobac was born in Dubrovnik on April 13, 1810, spent his life-time in it and died there, too (March 8 1822). Drobac was pharmacist by profession but engaged in numerous public activities: he was a merchant, shipowner, public servant, politician, board museum lover and collector. Dubrovnik owes him greatly for his services in public health, economy and culture. He was an honourable citizen of the town and continued to be so to the present day. The city authorities engaged Ivan Rendić, the famous sculptor to model Drobac's bust. A street in Dubrovnik was also named after him.